

Historiska

SVERIGES HISTORIA

En lärarhandledning för gymnasiet,
från Historiska museet

Sveriges Historia för gymnasiet

Varför ska vi besöka utställningen Sveriges Historia?

Utställningen Sveriges Historia behandlar tiden från år 1000 till vår egen tid. Här visas både ett kort och ett långt perspektiv. I utställningen gestaltas varje århundrade i olika scenbilder. En tidslinje löper genom utställningen där drottningar, kungar och andra personer med makt, inflytande och nya tankar möter besökaren. I utställningen finns också okända berättelserna om människor, föremål och miljöer, vardagsliv och storpolitik, som på olika sätt format Sverige av idag. Utställningen syftar till att skapa överblick och ge möjlighet för besökaren att formulera egna synteser och göra komparativa sammanfattningar över tid i den svenska historien.

Vid visningar av utställningen använder vi oss av och förklarar centrala historiska och arkeologiska begrepp. Vi tar upp källkritik och olika historiesyn och tolkar tillsammans med eleverna källor och kvarlevor, samt olika orsakssammanhang och ger skilda perspektiv på historiska händelser för att stimulera till ett kritiskt tänkande och ett analytiskt betraktelsesätt.

Interaktiva delar i utställningen och samtal under visningar ger svar på personliga frågor kring vardag, kärlek och makt i historien, som kan väcka elevernas nyfikenhet och ge ett historiskt perspektiv på det egna livet.

Hur kan vi använda utställningen Sveriges Historia?

Vi rekommenderar att ni bokar ett besök i utställningen med någon av museets pedagoger. Vi erbjuder visningar och lektioner med olika fokus för olika årskurser. Kontakta vår bokning på bokningen@historiska.se eller 08-519 556 46 för mer information.

Här nedan följer förslag på hur man kan arbeta med utställningen Sveriges Historia i klassrummet i anslutning till ett besök.

Diskussionsövning 1

En övning för att öka elevens historiemedvetenhet.

Ett bra sätt att förbereda sig för ett besök i utställningen Sveriges Historia är att diskutera några av följande frågor gemensamt i klassen. Återkom gärna till frågorna efter besöket.

1. Vad är historia?

2. Kan man veta vad som faktiskt hände för hundratals år sedan? Hur kan man veta?
3. Varför finns museer? Vad finns på museer?
4. Varför är det viktigt att veta hur det var förr? Fundera dels varför det är viktigt för dig själv och dels för Sverige som samhälle.
5. Vem bestämmer vad som är viktig historia? Vilken historia tycker du brukar framhävas som viktig?
6. Historiska forskare och arkeologer är ofta inte överens om tolkningar av historiska skeenden. Inte ens nutida händelser uppfattas ju på samma sätt. Kan du ge exempel på en händelse/situation i ditt eget liv som du upplevt med en annan person och där ni haft helt olika syn på vad som hände? Varför blev det så? Finns det EN sanning?
7. Vilken historia tycker du är mest intressant? Varför?
8. Är du med och skapar historia? Hur?
9. Kan historia utnyttjas i politiska, ideologiska och religiösa syften? Kan du ge exempel på detta?
10. Hur skall man undvika att utsättas för manipulation med hjälp av historia?

Arbetsuppgift 1. Tre saker jag gillar att göra.

En övning för att förstå att mänskliga livsvillkor är tidsbundna.

I den här uppgiften får eleverna jämföra nutid med dåtid på ett konkret sätt.

Instruktion: Välj ut tre saker du tycker om att göra på fritiden. Kanske du tycker om att läsa, spela dataspel, gå på bio eller spela musik? Vid besöket i Sveriges Historia ska du fundera över hur ditt intresse hade yttrat sig om du hade levt i ett av de århundraden som utställningen tar upp. Hade du fått chans att upptäcka ditt intresse överhuvudtaget? Hade du fått tillfälle att fördjupa dig i intresset? Hur hade det intresset yttrat sig? Hade du spelat brädspel i stället för dataspel? Hade du sökt dig till cycklaruppträdanden istället för bio? Skriv ned dina tankar och diskutera i klassen.

Inom den här uppgiften kan eleverna behöva söka kunskap om sitt århundrade genom att använda sig av till exempel bibliotek eller internet.

Arbetsuppgift 2. Barn av din tid.

En övning i att göra historiska jämförelser utifrån sig själv.

I denna uppgift kan eleverna få chans fundera över sin egen livssituation och hur deras liv hade tätt sig om de levt under historisk tid. Uppgiften kan påbörjas under besöket och avslutas efteråt. *Se Bilaga 1 för denna uppgift!*

Arbetsuppgift 3. Upprepar sig historien?

En övning i att göra historiska jämförelser utifrån sitt eget samhälle.

I utställningen har eleverna fått möta flera historiska personer och tagit del av deras berättelser. En människa är i allra högsta grad en produkt av sin samtid, men finns det även möjlighet att hitta motsvarigheter till dessa personer och händelser i vår egen tid? *Se Bilaga 2 för denna uppgift!*

Arbetsuppgift 4. Framtidsprognos – Epilog.

En övning i att se sambandet mellan dåtid – nutid - framtid.

Uppgiften hör ihop med utställningens sista rum: Epilogen. Den kan eventuellt utföras i samverkan mellan historia/svenska/samhällskunskap. Låt eleverna läsa texten nedan och sedan skriva en egen text.

Instruktion:

A. Vad tycker du är det viktigaste som har hänt i vårt samhälle under din livstid? Skriv ned ett par punkter kring detta.

B. Och hur tror du att samhället kommer förändras under de närmaste 10 åren? Vilka förändringar kommer att lämna störst avtryck? Hur kommer din egen framtid att bli? Läs texten nedan och försök att tänka dig att du redan befinner dig i framtiden och berättar om det som hänt.

Det är år 2020. Utställningen Sveriges Historia går in på sitt 10 år och är fortfarande en av de mest besökta utställningarna i Stockholm, som både turister och samtliga skolor besöker.

Du har nu blivit utvald som en av 10 personer att bli en ny röst i det sista utställningsrummet i Sveriges Historia. Du skall i en personlig intervju berätta om det som du tycker är det viktigaste som hänt de senaste 10 åren.

Vi dig nu att skriva ner just din personliga berättelse om vad hänt dig och hur samhället förändrats mellan 2010 -2020 samt gärna även ge perspektiv på hur du tror att framtiden kommer att bli.

Arbetsuppgift 5. Människors saker.

En övning för att förstå arkeologiska källors (kvarlevors) betydelse för vår kunskap om förfluten tid. Den här övningen kräver att ni spenderar lite mer tid i utställningen än under en visning.

På Historiska museet samlar vi på arkeologiskt material, det vill säga rester av historiskt mänskligt liv i form av både föremål och skelettmaterial. Dessa kvarlevor kan hjälpa till att berätta om mänskligt liv förr på ett annat sätt än de historiska skriftliga källorna. I denna uppgift får eleven bekanta sig med arkeologiskt material och fundera över hur olika typer av källor kan ge oss kunskap om dåtiden.

Instruktion: Välj ut ett föremål i utställningen och studera det noggrant. Läs texten som hör till föremålet. Var uppmärksam på föremålets form, funktion och materialet det är gjort av. Rita eller fotografera eventuellt av det. Fundera över vad just detta föremål kan berätta om sin tid. Fundera också över vad skillnaden kan vara mellan kunskapen vi kan få från kvarlevor och den vi får från skriftliga källor. Ta med er uppgiften tillbaka till klassrummet och redovisa där. Museet kan också erbjuda en fördjupande lektion/visning i ”Studion” där eleverna närmare får undersöka och tolka arkeologiskt material och historiska originalföremål.

Värderingsövning 1. Framtidsprognos.

En övning i att se sambandet nutid – framtid. Går det att förutse framtiden? De val vi gör idag påverkar hur framtiden kommer att bli. Genom att göra jämförelser med historisk tid och titta på hur olika händelser och skeenden i dåtiden har bestämt vår nutid så kan vi kanske komma närmare en framtidsprognos.

Detta är en värderingsövning (4 hörn) som syftar till att låta eleverna fundera över sin egen åsikt i en specifik fråga och sedan ta ställning.

Frågan är: *Vilken av följande faktorer tror du kommer ha störst påverkan på vårt samhälle och vår livsstil i framtiden?*

Läraren skriver ut följande ord stort på varsitt A4-papper och placerar dem i varsitt hörn i klassrummet.

1. Religion
2. Ekonomi
3. Miljö
4. Historia

Eleven skall sedan utifrån de fyra alternativen välja det svar hon/han tycker stämmer bäst och ställa sig i detta hörn. Man kan även välja att ställa sig mellan två alternativ som man uppfattar som relevanta. Sedan leder läraren ett samtal och låter eleverna motivera sina val inför varandra och låta de olika gruppernas argument ställs mot varandra. Eleverna står kvar på sin plats under diskussionen eller om de blir övertygade av ett bättre alternativ byter de plats.

Värderingsövning 2. Vad är svenskt?

En övning i att förstå att vår historia är koppla till vår identitet.

Svenskhet är något som diskuteras i vårt samhälle just nu. Vem är svensk? Vad innebär det att vara svensk? Sverige blir inte ett rike förrän på 1200-talet och sedan dess har landets gränser och invånare förändrats på många vis. In- och utvandring har alltid funnits. Det som vi idag uppfattar som svenskt är i mångt en 1800-talskonstruktion.

Detta är en *värderingsövning* (Heta stolen) som syftar till att låta eleverna ta ställning till olika påståenden i ganska snabb takt. Övningen görs helst sittande i en ring. Läraren läser upp olika påståenden och om man som elev håller med om påståendet byter man stol med någon som också håller med och om man inte håller med sitter man kvar, kan man inte ta ställning lägger man armarna i kors. Läraren fångar upp elevernas ståndpunkter och låter dem motivera sina val efter varje ställningstagande och leder en diskussion.

Om man inte vet var man kommer ifrån kan man inte veta vem man är.

Mitt ursprung är viktigt för min identitet.

Man kan välja sitt ursprung.

Det är viktigt att veta var andra människor kommer ifrån för att förstå dem.

Jag känner mig svensk.

Alla som bor i Sverige är svenskar.

Alla som har svenskt medborgarskap är svenskar.

Alla som är födda i Sverige är svenskar.

För att vara svensk måste man kunna prata svenska.

Att vara svensk betyder att man känner till och tycker om svenska traditioner, mat, musik och liknande.

Sverige var mer svenskt förr.

Jag är stolt över att vara svensk.

Svenska språket borde dö ut – bättre att alla talar engelska.

Alla nationsgränser borde avskaffas.

Bilaga 1

Arbetsuppgift 2. Barn av din tid.

En övning i att göra historiska jämförelser utifrån sig själv.

Ett besök i utställningen svarar inte alltid på frågorna nedan, men kan fungera som inspiration till den här uppgiften. Eleverna kommer kanske själva behöva söka kunskap om den historiska person de valt och dennes samtid innan de kan göra sin jämförelse. När eleverna har arbetat individuellt med uppgiften kan de bilda mindre grupper där de delger varandra de likheter och skillnader de har upptäckt mellan sitt eget liv och den historiska personens liv. Uppmana eleverna att fundera tillsammans vad dessa likheter och skillnader beror på. Låt eventuellt varje grupp redovisa för resten av klassen vad de kommit fram till.

Instruktion: I utställningen kommer du möta historiska personer från olika tider. I den här uppgiften ska du jämföra din egen livssituation med deras.

Fundera först kring dig själv och ditt liv:

Vad är viktigt för dig? Vad ser du för utmaningar eller orosmoment i ditt liv?

Vad behöver du för att må bra?

Vad har du för drömmar om framtiden?

Vad påverkar dig mest? Din livssituation, ålder, kön, bakgrund, födelseland?

Välj sedan ut en historisk person bland de du fått ”träffa” på museet idag. Fundera över hans/hennes livssituation på samma vis.

Vad tror du var viktigt för just den personen?

Vilka utmaningar kunde han/hon möta i livet? Problem? Faror och hot?

Vad behövde han/hon för att må bra?

Vad kan han/hon ha drömt om att göra i livet?

Hur tror du att den personen påverkades av sin ställning i samhället, sina familjeförhållanden, sitt kön, sin bakgrund?

Ser du några tydliga likheter eller skillnader mellan dig och den historiska person du valt? Vad tror du att dessa likheter eller skillnader beror på?

Skriv ned dina tankar! Diskutera sedan med klasskamrater i mindre grupper och/eller redovisa för klassen.

Bilaga 2

Arbetsuppgift 4. Upprepar sig historien?

I utställningen Sveriges Historia presenteras många enskilda personer som haft märkliga öden. En del har visat på stort mod, gått sin egen väg och påverkat historien. Andra har blivit utstötta eller tvingade till handlingar de säkert inte själva skulle valt.

Instruktion: Låt eleverna hitta motsvarigheter i vår egen tid till de individer, grupper och livsvillkor som vi tar upp i texterna nedan. Eleverna kan arbeta med var sin text i grupper och sedan redovisa sina resultat för varandra. Till hjälp kan de behöva dagstidningar eller internet.

1) Drottning Katarina bortgift för att lösa en släktstrid

Drottningar och andra kvinnor under 1200-talet skulle vara tålmodiga, givmilda, förståndiga, undergivna och kyska (inte ha sex utanför äktenskapet) – men skulle som alla kvinnor framför allt lyda sin man och innan giftermålet sin far, bror eller annan manlig släkting. Drottning Katarina kom från en mäktig stormannasläkt som låg i fejd med en annan lika mäktig släkt. För att lösa konflikten giftes Katarina bort med kung Erik den Låse och Halte från den rivaliserande släkten i början av 1200-talet, så att de två släkterna skulle förenas i deras kommande barn. Det var nog aldrig fråga om kärlek utan ett påtvingat äktenskap, en sorts affärsuppgörelse för att stärka relationen mellan två familjer och öka deras status ytterligare.

Ge exempel på kvinnor i vår egen tid som tvingas till äktenskap eller som lever i familjer där de måste lyda sina manliga släktingar. Försök också hitta exempel på kvinnor som behandlas som varor i en affärsuppgörelse.

2) Botolf från Gottröra vägrade äta upp Jesus

Under medeltiden var svenskarna katoliker. Varje söndag gick man till kyrkan för att delta i gudstjänsten, men även för att träffa människor. Nattvarden, den ceremoni då man trodde att bröd och vin förvandlades till Jesus kött och blod, som man sedan åt utav, var mässans höjdpunkt.

År 1303 vägrade bonden Botolf i Gottröra att ta nattvarden:

”Om någon skulle äta en annan människas kropp, så skulle den människan hämnas, om hon kunde. Hur mycket skulle inte Gud hämnas, när han fått möjlighet till det?”

Av citatet från domstolshandlingarna framgår att Botolf trodde på Gud. och ville visa respekt för Gud genom att inte ta nattvarden. Av sin samtid beskrevs han som kättare, en som inte hade den rätta tron, och dömdes att brännas på bål.

Försök hitta exempel på människor i vår tid som har utmanat auktoriteten och lagen på ett liknande vis, och varit beredda att ta ett straff för det!

3) **Ulrika Eleonora Stålhammar klädde ut sig till man**

Soldaten Ulrika Eleonora Stålhammar föddes 1683 och dog 1744. Vid 25 års ålder klädde hon ut sig till man och blev soldat i Kalmar. Ulrika gifte sig med en kvinna, Maria Lönman, och de levde tillsammans i flera år. Detta var *"Herranom en styggelse"*, ett brott både mot Guds bud och mot den världsliga lagen. Enligt förhörprotokollen hade Ulrika Eleonora alltid haft större lust till att skjuta och rida, än till mer kvinnliga sysslor. Hon hade aldrig känt någon längtan efter någon man men blivit kär i Maria. Kanske var hon helt enkelt homosexuell. Att bli man kan också ha varit ett sätt för Ulrika Eleonora att få bestämma över sitt eget liv och inte som sina systrar giftas bort och förbli omyndig.

Ge exempel på människor i vår tid som har brutit mot ett tabu och vågat stå för det på liknande sätt som Ulrika.

4) **Elise Ottosen Jensen stred för rätten att tillåta preventivmedel**

Trots fattigdom, bostadsbrist och stora barnkullar var det fram till 1938 förbjudet att sälja och informera om preventivmedel. Rädsla för att det skulle födas för få barn och att människor skulle kunna ha sex utanför äktenskapet utan följder, var några av orsakerna till förbudet. Elise Ottosen Jensen krävde fria preventivmedel och bildade Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU, 1933. Genom hela Sverige reste hon runt och undervisade arbetarklassen i hur den skulle skydda sig emot graviditet.

"Jag drömmer om den dag då alla barn som föds är välkomna, alla män och kvinnor jämlika och sexualiteten ett uttryck för innerlighet, njutning och ömhet."

RFSU nådde framgångar. Sexualupplysning blev obligatoriskt i läroverken 1935, preventivmedel blev tillåtet 1938 och 1944 avskaffades straff för homosexuella.

Försök hitta exempel på människor närmare vår tid som utmanat statens bestämmelser för att hjälpa människor på liknande sätt som Elise Ottosen Jensen.

5) **Resandefolk - Människorna i samhällets utkant**

Resande kallades tidigare nedsättande för tattare.

Ända sedan 1512 har det funnits resande och romer, som tidigare kallades zigenare, i Sverige. I 500 år har grupperna förföljts och uteslutits ur samhället. Idag finns ca 30 000 personer i Sverige med resandebakgrund. Hur är romer och resandes situation idag i Sverige och andra länder?

Försök ge andra exempel på människor i vår tid som lever i samhällets utkant eller blir förföljda på grund av sitt ursprung.

(Till läraren: några förslag till nutida paralleller:

1. Fadime, tvångsäktenskap i vissa kulturer, kvinnomisshandel, trafficking.
2. Vapenvägrare. Veganer. Djurrättsaktivister. Greenpeace-aktivister.
3. De senaste åren finns många kvinnor och män som brutit tabun genom att öppet berätta om sin homosexualitet: artisten Eva Dahlgren, biskopen i Stockholms stift Eva Brunne, miljöminister Andreas Carlgren.
4. De homosexuellas kamp för sina rättigheter, RFSL, Inga Thorsson och Alva Myrdals kamp mot att Sverige skulle skaffa kärnvapen på 1950-talet...
5. Jämförelser kan göras med vissa invandrargrupper, socialt utslagna, hemlösa. Kanske även med grupper som frivilligt ställt sig utanför samhället, såsom vissa religiösa grupper som i fallet Knutby, och ideologiska grupper som Skogsnäskollektivet.)